

RAAP-NOTITIE 2441

**Plangebied Tuitjenhorn-West,
onderzoeksgebieden 2 en 3**

Gemeente Harenkarspel

**Archeologisch vooronderzoek: een inventariserend
veldonderzoek (karterende fase)**

OKT 2007

Colofon

Opdrachtgever: gemeente Harenkarspel

Titel: Plangebied Tuitjenhorn-West, onderzoeksgebieden 2 en 3, gemeente Harenkarspel;
archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (karterende fase)

Status: eindversie

Datum: oktober 2007

Auteur: *drs. R. Timmerman*

Projectcode: HATW2

Bestandsnaam: N02441-HATW2.doc

Projectleider: drs. R. Timmerman

Projectmedewerker: drs. J.E. van Eijk

ARCHIS-vondstmeldingsnummer: 405456

ARCHIS-waarnemingsnummers: nog niet verleend

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer/CIS-code: 24294

Autorisatie: drs. C.M. Soonius

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 0294-491 500

Leeuwendalseweg 5b

telefax: 0294-491 519

1382 LV Weesp

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 5069

1380 GB Weesp

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2007

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van de gemeente Harenkarspel heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 14 september 2007 een inventariserend veldonderzoek (karterende fase) uitgevoerd in verband met de voorgenomen nieuwbouwplannen in de gemeente Harenkarspel. In 2005 is een verwachtings- en beleidsadvieskaart vervaardigd voor het plangebied (Schute & Timmerman, 2005). Hierin werden 3 gebieden aangegeven waar bij ingrepen dieper dan 30 cm -Mv archeologisch vervolgonderzoek (karterend booronderzoek) gewenst is. Doel van het veldonderzoek was het opsporen van vindplaatsen en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging van eventueel aangetroffen archeologische resten.

In overeenstemming met wat verwacht werd op basis van het bureauonderzoek (hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de IJzertijd t/m de Late Middeleeuwen; zie § 2.2) is in het noordwestelijke onderzoeksgebied tijdens het bureau- en inventariserend veldonderzoek (karterende fase) één reeds bekende archeologische vindplaats uit de IJzertijd t/m de Middeleeuwen aangetroffen en begrensd. De vindplaats heeft waarschijnlijk een omvang van circa 1,6 ha. Mogelijk betreft deze vindplaats een huisplaats (figuur 3).

In het noordoostelijke onderzoeksgebied (onderzoeksgebied 2) is wel de verwachte begroeiingshorizont of laklaag aangetroffen, maar zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen aangetroffen. De scherf aardewerk in boring 60 is aangetroffen in de bouwvoor. Aangezien het gehele plangebied tijdens de ruilverkaveling geëgaliseerd is, worden aan deze vondst geen verdere consequenties verbonden.

Op grond van de resultaten van het karterend booronderzoek wordt voor de vindplaats in het noordwestelijke onderzoeksgebied (onderzoeksgebied 3) aanbevolen de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang, diepteligging en relatie met het paleolandschap nader vast te stellen door middel van een waarderend onderzoek. Aangezien dit door middel van booronderzoek niet realiseerbaar is, wordt geadviseerd dit waarderend onderzoek in de vorm van proefsleuven uit te voeren (figuur 4). Deze proefsleuf dient op een gemiddelde diepte van 70 à 80 cm -Mv net onder de aanwezige laklaag aangelegd te worden. In deze laklaag is het niet mogelijk om sporen te onderscheiden, maar onder deze laag kunnen nog sporen van greppels, kuilen en paalgaten aanwezig zijn.

Indien besloten wordt dat de vindplaats niet behouden kan worden, is het wenselijk zo snel mogelijk een vervolgonderzoek door middel van proefsleuven uit te laten voeren. Dit om in een vroeg stadium over voldoende gegevens te kunnen beschikken op grond waarvan het bevoegd gezag (gemeente Harenkarspel) een

besluit kan nemen met betrekking tot het al dan niet (geheel) opgraven van de vindplaats.

In het overige deel van de onderzoeksgebieden 2 en 3 zijn, ondanks de aanwezigheid van de eerder genoemde laklaag, geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen aangetroffen. Voor dit deel worden geen aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek.

In onderzoeksgebied 1 (in het zuidwestelijke deel van het plangebied; figuren 1 en 2) is tijdens het verkennend onderzoek een archeologische vindplaats aangetroffen (Schute & Timmerman, 2005). Deze is vanwege het ontbreken van betredingstoestemmingen nog niet nader onderzocht. Indien hier bodemingrepen worden voorzien die dieper dan 30 cm -Mv reiken, dient hier nog karterend booronderzoek te worden uitgevoerd conform de voor het plangebied vervaardigde verwachtings- en beleidsadvieskaart.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van de gemeente Harenkarspel heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 14 september 2007 een inventariserend veldonderzoek (karterende fase) uitgevoerd in verband met de geplande nieuwbouw in de gemeente Harenkarspel. Het onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. In 2005 is een verwachtings- en beleidsadvieskaart vervaardigd voor het plangebied (Schute & Timmerman, 2005). Hierin werden 3 gebieden aangegeven waar bij ingrepen dieper dan 30 cm -Mv archeologisch vervolgonderzoek (karterend booronderzoek) gewenst is. Doel van het veldonderzoek was het opsporen van vindplaatsen en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging van eventueel aangetroffen archeologische resten.

1.2 Plangebied

Het plangebied ligt ten westen van de bebouwde kom van Tuitjenhorn en wordt globaal begrensd door de Veilingweg in het westen, de Dorpsstraat in het noorden, de Bogtmanweg in het oosten en de Delftweg in het zuiden. Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 14D van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000); de centrumcoördinaat is 111.550/528.180. Ten tijde van het onderzoek was het plangebied grotendeels in gebruik als akkerland en weiland (figuur 1). Een deel was bebouwd en in gebruik als kerkhof.

De feitelijke opdracht gold voor 2 onderzoeksgebieden gelegen in de noordoosthoek en zuidwesthoek van het plangebied (figuur 1; figuur 2, onderzoeksgebieden 1 en 2). Tijdens de voorbereiding voor het veldonderzoek bleek dat voor onderzoeksgebied 1 geen betredingstoestemming werd verkregen. Na overleg met de gemeente Harenkarspel is besloten om de in de noordwestelijke hoek van het plangebied aanwezige zone met hoge archeologische verwachting bij dit onderzoek te betrekken (figuur 2, onderzoeksgebied 3). Het karterend booronderzoek is derhalve uitgevoerd in onderzoeksgebied 2 (ca. 0,75 ha) en onderzoeksgebied 3 (circa 4,9 ha; figuur 2).

1.3 Onderzoeksopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een beperkt bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het veldonderzoek is beperkt gebleven tot een karterend booronderzoek. Het inventariserend veldonderzoek (karterende fase) is uitgevoerd volgens de normen

die gelden in de archeologische beroepsgroep c.q. de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.1 (KNA). RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), die valt onder de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; <http://www.sikb.nl>). In het kader van het Interimbeleid werkt RAAP onder de opgravingsvergunning van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten.

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achter in deze notitie beschreven (zie verklarende woordenlijst).

Periode	Datering			
Nieuwe tijd	1500	-	heden	
Late Middeleeuwen	1050	-	1500	na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050	na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	-	12	voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800	voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900	voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800	voor Chr.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

1.4 Onderzoeksvragen

Voorafgaand aan het onderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

- Zijn in het onderzoeksgebied tot 120 cm beneden maaiveld archeologische waarden aanwezig die (mogelijk) bedreigd worden door de geplande inrichting?
- Zijn er aanwijzingen voor (grotere) archeologische nederzettingsterreinen?
- Indien vindplaatsen worden aangetroffen: wat is de diepteligging, dikte en stratigrafische positie van de archeologische laag waarin de archeologische indicatoren zijn aangetroffen?
- Hoe ziet de geologische/bodemkundige opbouw van het plangebied eruit?
- Op welke diepte bevinden zich de archeologisch interessante lagen?
- Is de bodemopbouw in het plangebied zodanig intact dat archeologisch vervolgonderzoek zinvol is?
- Op welke manier dient bij eventuele graafwerkzaamheden met archeologische waarden te worden omgegaan?
- Is in het plangebied vervolgonderzoek noodzakelijk en welke methoden zouden hierbij kunnen worden ingezet?

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Het bureauonderzoek is beperkt gebleven tot het uitvoeren van een KLIC-melding en het aanvragen van een CIS-code in ARCHIS. Voor het historische/geologische kader en een overzicht van reeds bekende vindplaatsen en uitgevoerde onderzoeken is teruggegrepen op het onderzoek dat is uitgevoerd in het kader van de vervaardiging van de archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart Tuitjenhorn-West, die in 2005 voor dit plangebied is opgesteld (Schute & Timmerman, 2005).

2.2 Resultaten

Landschappelijk kader

Het plangebied bevindt zich binnen de invloedssfeer van het zogenaamde Zeegat van Bergen. Dit zeegat was met name actief tijdens de transgressiefasen in de periode van 3000 tot circa 1200 voor Chr. (Afzettingen van Calais III, IV en Duinkerke 0). Het zeegat reikte tot diep in West-Friesland en zorgde voor sedimentatie van zand, zavel en klei (Soonius, 1999). Aangezien de verschillende transgressiefasen in de ondergrond van dit deel van Noord-Holland moeilijk van elkaar te onderscheiden zijn (door het ontbreken van veenlagen tussen de afzettingen), worden ze tot het zogenaamde Hauwert-complex gerekend. Na de verlanding van het Zeegat van Bergen (ca. 1200 voor Chr.) ontstond door stagnatie van water op uitgebreide schaal veengroei. Rond 500 voor Chr. was geheel West-Friesland met veen bedekt.

In de loop van de Middeleeuwen (vanaf de Karolingische tijd) is het veengebied ontgonnen. Als gevolg van de ontwatering van het veen daalde het maaiveld. In de 12e eeuw was het maaiveld zover gedaald dat de zee een ernstige bedreiging begon te vormen. Via de Zijpe, een zeegat dat vermoedelijk rond 1000 na Chr. is ontstaan, vond in het plangebied via het stroompje de Rekere sedimentatie plaats (Afzettingen van Duinkerke III). Huisplaatsen werden vanaf dat moment verhoogd aangelegd of opgehoogd. De Afzettingen van Duinkerke III zijn vermoedelijk tussen 1000 en 1250 na Chr. afgezet en variëren in dikte van 50 cm tot meer dan 1 m. In de loop van de 13e eeuw is een begin gemaakt met de aanleg van de Westfriese Omringdijk, waardoor de zee min of meer definitief afgesloten werd van West-Friesland. Een overblijfsel van het veenpakket onder de Afzettingen van Duinkerke III is te herkennen in de vorm van een zwarte, kleiige veenlaag die in grote delen van de omgeving van het plangebied is waargenomen.

Volgens de geomorfologische kaart is in het plangebied sprake van een vlakte van getijafzettingen, relatief hooggelegen (Kleinsman, 1981: code 2M35a). De hoge ligging kan duiden op de aanwezigheid van een verlande getijdengeul.

Op de bodemkaart van Du Burck (1957) van voor de ruilverkaveling is de verlande geul duidelijk zichtbaar en bestaat het plangebied uit Rekere Gors-zavelgrond op pikklei (code MRp1) en Rekere Gors-zavelgrond (code MRg2), waarbij het gebied dat niet op de pikklei ligt de geul is. Volgens de bodemkaart bestaat de bodem in het plangebied voornamelijk uit kalkrijke poldervaaggronden (Rosing, 1995: code Mn25A). In een kleine zone in de omgeving van het kerkhof komen tuineerdgronden voor (code EK79).

Bewoningsgeschiedenis

De vroegste sporen van menselijke aanwezigheid in de omgeving van het plangebied betreffen - theoretisch - resten uit de Bronstijd. Met uitzondering van de recente vondst ten oosten van Schagen van een bewoningsniveau dat mogelijk uit deze periode dateert, zijn echter geen vindplaatsen bekend uit de Bronstijd (Gerrets & Schutte, 2003). Waarschijnlijk hangt dit samen met de mate van activiteit van de getijdengeulen van het zogenaamde Hauwert-complex: pas na verlanding van de geulen waren deze eventueel geschikt voor bewoning. Het gebied raakte snel overdekt met veen (Hollandveen). Door natuurlijke afwatering van het veen waren delen van dit veengebied in de Late IJzertijd en Romeinse tijd bewoonbaar. De vroegste vondsten uit de omgeving van het plangebied dateren uit de Late IJzertijd (Diederik, 2002).

Ontginning van het veen vanaf de Vroege Middeleeuwen, in combinatie met de hernieuwde invloed van de zee door opening van de Zijpe, leidde ertoe dat de bewoningscondities op het veen verslechterden. Vanaf (waarschijnlijk) de 12e eeuw werden de vroegste terpen opgeworpen en de 'vlaknederzettingen' op het veen verlaten (Schermer & Westra, 1983; Woltering, 1983). Door samenvoeging van groepjes terpen ontstonden de eerste dorpen in het gebied: Warmenhuizen is hier een goed voorbeeld van. De terpenreeks van Warmenhuizen liep in noordelijke richting door tot in onderhavig plangebied. De verkaveling rond Warmenhuizen en Tuitjenhorn was voor de ruilverkaveling overwegend west-oost georiënteerd patroon. De brede sloten hierin lagen doorgaans op een onderlinge afstand variërend van circa 90 tot circa 120 m. Het lint van de terpenreeks van Warmenhuizen lag dwars op de kavelrichting: ten oosten en westen van het dorp lagen de sloten in elkaars verlengde.

In de jaren 50 van de 20e eeuw is het plangebied in het kader van de ruilverkaveling geëgaliseerd. Waarschijnlijk zijn hierbij de niet-bebouwde terpen verdwenen, evenals talloze vroeg-middeleeuwse vlaknederzettingen.

Archeologie

In ARCHIS staan 2 vindplaatsen uit het plangebied geregistreerd (ARCHIS-waarnemingsnummers 59635 en 59637; figuur 1). Het betreft bij waarnemingsnummer 59636 een oppervlaktevondststrooiing van kogelpotaardewerk en één fragment onverbrand bot, die gedateerd is in de 11e en 12e eeuw. Waarnemingsnummer 59637 betreft een middeleeuwse vindplaats, die door klei van het Laagpakket van Walcheren (Duinkerke III) is afgedekt. Deze vindplaats bestaat uit een vegetatiehorizont met daarin houtskool, aardewerk, fosfaat, verbrande leem, (on)verbrand bot en baksteenpuin.

Ten oosten van het plangebied ligt een ‘terrein van hoge archeologische waarde’ (Monumentnummer 14795; CMA-code 14D-112). Op de Cultuurhistorische Waardenkaart van Noord-Holland (CHW) staat dit terrein aangegeven met de code WFR309A (Provincie Noord-Holland, 2001). Het betreft de historische stads- of dorpskern van Tuitjenhorn waarvan de begrenzing is bepaald op basis van de situatie zoals die is weergegeven op de historische kaart uit 1849-1859 (Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1992).

In de omgeving van het plangebied liggen diverse vindplaatsen uit de Middel-eeuwen: enerzijds nederzettingen of huisplaatsen op het Hollandveen (globaal tussen 700-1100 na Chr.) en anderzijds woonplaatsen op terpen van na 1100 na Chr. Daarnaast zijn in de omgeving van Eenigenburg op het veen diverse vindplaatsen uit de Romeinse tijd aangetroffen (1e t/m 3e eeuw na Chr.). Circa 400 m ten westen van het plangebied, net ten zuiden van de Selschardijk, zijn in een humeuze kleilaag Romeinse (terra sigillata) en inheems-Friese scherven aangetroffen (ARCHIS-waarnemingsnummer 40067).

Bestudering van historisch kaartmateriaal leverde geen aanwijzingen voor archeologische vindplaatsen op.

Verkennd booronderzoek

Tijdens het verkennend booronderzoek (Schute & Timmerman, 2005) ten behoeve van het vervaardigen van de verwachtings- en beleidsadvieskaart zijn in totaal 57 boringen gezet (zie figuur 2). Het verkennend booronderzoek heeft een duidelijk beeld opgeleverd van de geologische opbouw van het plangebied, alsmede de intactheid (gaafheid) van de verschillende sedimentaire niveaus.

In alle boringen werden mariene wadafzettingen aangetroffen. Deze worden tot het Hauwert-complex gerekend. Deze afzettingen kenmerken zich door een meestal met kleilagen gelamineerd pakket matig of sterk siltig, grijs, zeer fijnkorrelig zand. Een enkele keer zijn deze kleilagen humeus of werden in het zand detrituslaagjes aangetroffen. In één boring werd verslagen veen aangetroffen (boring 17). Op het zand ligt een dunne (ca. 50 cm) laag uiterst of sterk siltige, lichtgrijze klei. Deze laag strekt zich waarschijnlijk uit over het hele plangebied en kan eveneens tot het Hauwert-complex gerekend worden. De klei duidt op een langzame verlanding van het waddenmilieu of een verminderende invloed van de getijden.

In enkele delen van het gebied is in de top van het kleipakket op gemiddeld 0,6 m -Mv een zogenaamde begroeiingshorizont aangetroffen. Deze laag kan duiden op de verlanding van het gebied en kan dan geïnterpreteerd worden als laklaag: de eerste plantengroei laat zijn sporen na. Wanneer kalkrijk sediment (lang) aan de oppervlakte ligt, start een verweringsproces dat onder andere ontkalking tot gevolg heeft; de laklaag bleek dan ook niet of slechts licht kalkhoudend te zijn. Het kleipakket (en daarmee ook de laklaag) maakt deel uit van het Hauwert-complex en was in dit gebied waarschijnlijk vanaf de Late IJzertijd bewoonbaar. In deze laag zijn de volgende archeologische indicatoren waargenomen:

- Boring 1: houtskool, aardwerk, fosfaatvlekken, puin;
- Boring 2: houtskool;

- Boring 6: houtskool, verbrande leem, aardewerk, puin;
- Boring 7: houtskool, onverbrand bot, fosfaatvlekken, puin;
- Boring 12: houtskool, verbrand bot, puin;
- Boring 13: houtskool, puin.

Veen is nergens aangetroffen; alleen in boring 17 werd in de wadafzettingen iets verslagen veen aangetroffen. Waarschijnlijk is het veen in de Middeleeuwen ontgonnen. Sporen hiervan werden niet aangetroffen. De begroeiingshorizont is afgedekt met een bruinigrijze, uiterst siltige kleilaag die zich over het hele plangebied uitstrekt. Deze laag is deels of geheel in de bouwvoor opgenomen en kan geïnterpreteerd worden als een afdekkende laag van het Laagpakket van Walcheren (Duinkerke III).

Gespecificeerde archeologische verwachting

De archeologische verwachting voor de wadafzettingen is (zeer) laag. Hoewel op verschillende plaatsen in Nederland prehistorische bewoning is aangetoond in kweldermilieus, leenden de wadden zich niet voor bewoning.

Voor de zones waar een begroeiingshorizont is aangetroffen, geldt een hoge archeologische verwachting (figuur 2). Dergelijke gronden waren geschikt voor bewoning en landbouw. In de noordwesthoek van het plangebied is dan ook een archeologische vindplaats aangetroffen.

Voor de zones waar een kleilaag (behorend tot het Hauwert-complex) de wadafzettingen overdekt, maar waar geen begroeiingshorizont is waargenomen, geldt een lage archeologische verwachting. Het probleem was dat het in deze zones niet mogelijk bleek de klei te onderscheiden van de afdekkende klei. Geconstateerd is dat het hele kleipakket kalkrijk is. Dit ondersteunt het idee dat de kleilaag - en daarmee de begroeiingshorizont - is 'onthoofd'. Dit is waarschijnlijk gebeurd tijdens de egalisaties in het kader van de ruilverkaveling. Een eventueel archeologisch niveau is hierbij verdwenen. Theoretisch kunnen resten van dieper ingegraven archeologische sporen (waterputten, afvalkuilen e.d.) nog aanwezig zijn. Voor de afdekkende kleilaag geldt een lage archeologische verwachting. Reden hiervoor is in de eerste plaats de zware (wad)klei. Het betreft weinig aantrekkelijke woongronden. Daarnaast zijn er geen historische aanwijzingen voor archeologische vindplaatsen op dit niveau. Aangezien het gebied vanaf de 12e eeuw zeer nat was, zou men verwachten dat alle bewoning op terpen heeft plaatsgevonden. In het plangebied zijn echter geen terpen aanwezig. Dit sluit overigens het voorkomen van zeer lokale archeologische resten (zoals waterputten) niet uit.

3 Veldonderzoek

3.1 Methoden

Tijdens het veldonderzoek zijn 26 boringen (boornummer 58 t/m 83) verricht die verdichtend tussen de boringen van het verkennend veldonderzoek (Schute & Timmerman, 2005) zijn geplaatst. Hierdoor ontstond een grid van circa 30 bij 40 m (figuren 2 en 3). De boringen in een raai versprongen ten opzichte van die in de naastgelegen raai, waardoor een systeem van gelijkbenige driehoeken ontstond. De gehanteerde methode wordt geschikt geacht voor het opsporen van de meeste in dit gebied te verwachten nederzettingsterreinen uit de periode IJzertijd t/m Late Middeleeuwen. Deze methode is niet geschikt om verkavelingspatronen, graven en andere zeer lokale archeologische resten in kaart te brengen (Tol e.a., 2004).

Er is geboord tot maximaal 2 m -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm en een gutsboor met een diameter van 3 cm. De boringen zijn lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) beschreven en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Van alle boringen is de hoogte via www.edugis.nl bepaald. Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken). Er zijn geen monsters genomen.

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

De ondergrond in het plangebied bestaat, vergelijkbaar met het verkennend booronderzoek (Schute & Timmerman, 2005), uit wadafzettingen. Deze bestaan uit zeer fijn zand met kleilagen of sterk siltige klei met zandlagen. Deze wadafzettingen worden afgedekt door een laag sterk siltige tot matig siltige klei, die is afgezet tijdens de verlanding van dit waddegebied. Op deze kleilaag komt op meerder plaatsen een begroeiingshorizont of laklaag voor. Het kleipakket (en daarmee ook de begroeiingshorizont) was in dit gebied waarschijnlijk vanaf de Late IJzertijd bewoonbaar. Aangezien er geen veenlagen aanwezig zijn in het onderliggende pakket, is het onmogelijk om een onderscheid te maken tussen de afzettingen van het Laagpakket van Wormer en de afzettingen van het Laagpakket van Walcheren en worden deze afzettingen tot het Hauwert-complex gerekend. De begroeiingshorizont wordt niet afgedekt door een veenlaag. Dit veen is in de loop van de Middeleeuwen ontgonnen en daardoor verdwenen. Het ontgonnen veenlandschap is na circa 1100 na Chr. afgedekt door een nieuw kleidek bestaande uit sterk siltige tot zandige klei, dat tot het Laagpakket van

Walcheren wordt gerekend. Deze afdekkende kleilaag is als gevolg van landbewerking sterk verstoord geraakt. Plaatselijk is de verstoring tot in de onderliggende sedimenten aanwezig (boringen 74, 77, 80 en 82). In de boringen 77 en 80 is het niveau met de laklaag hierbij sterk verstoord, in de andere boringen met een diepe verstoring is geen bewijs gevonden voor de aanwezigheid van een begroeiingshorizont.

De aangetroffen begroeiingshorizont kan het restant van het Hollandveen Laagpakket zijn. Gedurende de IJzertijd en de Middeleeuwen is het veen ontgonnen, waardoor het langzaam verdwijnt. Vaak blijft er na afloop een sterk humeuze kleilaag over die met een echte laklaag (een humusinspoelingshorizont) kan worden verward. Deze humeuze laag is een verzamelpunt voor artefacten en nederzettingsafval die gedurende de ontginning van het veen daarin zijn terechtgekomen en door het geleidelijk verdwijnen van het veen geconcentreerd worden in een steeds dunner wordende laag. Hierdoor ontstaat uiteindelijk een soort vondstenhorizont, waarin vondsten uit verschillende ontginningsperioden kunnen voorkomen. Dit lijkt ook in onderhavig plangebied het geval te zijn.

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek zijn in 5 van de 26 boringen archeologische indicatoren aangetroffen (figuur 3).

Boring	indicatoren	diepte in cm -Mv
60	1 fragment kogelpot	0-60
66	onverbrand bot, puin	60-80
67	puin	65-80
68	onverbrand bot, puin	40-50
68	puin, lichte zweem fosfaat	50-85
69	lichte zweem fosfaat, puin	55-80

De meeste archeologische indicatoren zijn aangetroffen in of net boven of onder de top van de laklaag, welke in de top van het Hauwert-complex is ontwikkeld. Alleen het fragment aardewerk uit boring 60 is aangetroffen in de bouwvoor, waardoor aan deze vondst geen verdere conclusies verbonden kunnen worden. De boringen 66 t/m 69 zijn allen gezet in het perceel waar volgens het onderzoek uit 2005 (Schute & Timmerman, 2005) een vindplaats aanwezig is (ARCHIS-waarnemingsnummer 59637; figuren 1 en 3).

Vindplaats 1 - RAAP-objectnummer: HATW2

1. **ARCHIS-vondstmeldingsnummer:** 405456 (vondstmeldingsnummer 2005: 1276)
2. **ARCHIS-waarnemingsnummer:** 59637
3. **Coördinaten:** 111.450/528.525; **Kaartblad:** 14D
4. **Gemeente:** Harenkarspel; **Toponiem:** Tuitjenhorn-West
5. **Maaiveld:** grasland
6. **Geomorfologie:** relatief hooggelegen vlakte van getijafzettingen
7. **Hoogte maaiveld t.o.v. NAP:** circa 0,25m -NAP

- 8. Complextype:** sporen van bewoning en of landgebruik
- 9. Datering:** IJzertijd t/m Middeleeuwen
- 10. Vondsten:** uitsluitend vondsten uit boringen (ook vondsten uit 2005)
- 11. Diepteligging archeologische laag/vondsten:** ca. 40-80 cm -Mv
- 12. Globale omvang vindplaats:** circa 1,6 ha

Aangezien de archeologische indicatoren in of onder de begroeiingshorizont zijn aangetroffen, zullen eventueel aanwezige grondsporen zich aftekenen in een opgravingsvlak juist onder deze begroeiingshorizont.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

In overeenstemming met wat verwacht werd op basis van de verwachtings- en beleidsadvieskaart (Schute & Timmerman, 2005: een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de IJzertijd t/m de Late Middeleeuwen; zie § 2.2) is in het noordwestelijke onderzoeksgebied (onderzoeksgebied 3) tijdens het inventariserend veldonderzoek (karterende fase) de reeds bekende archeologische vindplaats uit de IJzertijd t/m de Middeleeuwen nader begrepsd. De vindplaats heeft waarschijnlijk een omvang van circa 1,6 ha. Mogelijk betreft deze vindplaats een huisplaats (figuur 3). In het noordoostelijke onderzoeksgebied (onderzoeksgebied 2) is wel de verwachte begroeiingshorizont of laklaag aangetroffen, maar zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen aangetroffen. De in boring 60 aangetroffen scherf aardewerk bevond zich in de bouwvoor. Aangezien het gehele plangebied tijdens de ruilverkaveling geëgaliseerd is, worden aan deze vondst geen verdere consequenties verbonden. De volgende onderzoeksvragen dienden door middel van het onderzoek beantwoord te worden:

- *Zijn in het onderzoeksgebied tot 120 cm beneden maaiveld archeologische waarden aanwezig die (mogelijk) bedreigd worden door de geplande inrichting?*
Ja, in de noordwestelijke hoek van onderzoeksgebied 3 zijn binnen deze diepte archeologische waarden aanwezig die bedreigd worden door eventuele bouwwerkzaamheden.
- *Zijn er aanwijzingen voor (grotere) archeologische nederzettingsterreinen?*
Ja, in de noordwesthoek (binnen onderzoeksgebied 3) bevindt zich een terrein van ongeveer 1,6 ha, dat aangemerkt wordt als een mogelijk nederzettingsterrein of huisplaats.
- *Indien vindplaatsen worden aangetroffen: wat is de diepteligging, dikte en stratigrafische positie van de archeologische laag waarin de archeologische indicatoren zijn aangetroffen?*
De vondsten bevinden zich tussen de 40 en 85 cm -Mv, in de top van of juist onder een humeuze kleilaag die ligt op wadafzettingen en wordt afgedekt door sterk siltige of zandige klei.
- *Hoe ziet de geologische/bodemkundige opbouw van het plangebied eruit?*
Het plangebied bestaat uit wadafzettingen die langzaam verland zijn, waardoor er een situatie ontstond waar vegetatiegroei mogelijk was. Tijdens een latere transgressiefase is een deklaag van klei in het gehele plangebied afgezet.

- Op welke diepte bevinden zich de archeologisch interessante lagen?

De archeologisch interessante lagen bevinden zich op 40 tot 85 cm -Mv.

- Is de bodemopbouw in het plangebied zodanig intact dat archeologisch vervolgonderzoek zinvol is?

In de noordwesthoek is de bodemopbouw dusdanig intact dat archeologisch vervolgonderzoek zinvol is.

- Op welke manier dient bij eventuele graafwerkzaamheden met archeologische waarden te worden omgegaan?

Bij graafwerkzaamheden dient de aangetroffen vindplaats ontzien te worden.

- Is in het plangebied vervolgonderzoek noodzakelijk en welke methoden zouden hierbij kunnen worden ingezet?

In de noordwesthoek van het plangebied is vervolgonderzoek door middel van proefsleuven noodzakelijk om tot een waardestelling van de aangetroffen vindplaats te kunnen komen.

4.2 Aanbevelingen

Op grond van de resultaten van het karterend booronderzoek wordt voor de vindplaats in het noordwestelijke onderzoeksgebied (onderzoeksgebied 3) aanbevolen de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang, diepteligging en relatie met het paleolandschap nader vast te stellen door middel van een waarde-rend onderzoek. Aangezien dit door middel van booronderzoek niet realiseerbaar is, wordt geadviseerd dit waarde-rend onderzoek in de vorm van proefsleuven uit te voeren (figuur 4). De proefsleuf dient op een gemiddelde diepte van 70 à 80 cm -Mv, net onder de aanwezige humeuze kleilaag of begroeiingshorizont aangelegd te worden.

Indien besloten wordt dat de vindplaats niet behouden kan worden, is het wenselijk zo snel mogelijk een vervolgonderzoek door middel van proefsleuven uit te laten voeren. Dit om in een vroeg stadium over voldoende gegevens te kunnen beschikken op grond waarvan het bevoegd gezag (gemeente Harenkarspel) een besluit kan nemen met betrekking tot het al dan niet (geheel) opgraven van de vindplaats. Voor een dergelijk proefsleuvenonderzoek dient een Programma van Eisen te worden opgesteld.

Het overige deel van het plangebied

In het overige deel van onderzoeksgebieden 2 en 3 zijn, ondanks de aanwezigheid van de eerder genoemde laklaag, geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen aangetroffen. Voor dit deel worden geen aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek.

In onderzoeksgebied 1 (in het zuidwestelijke deel van het plangebied; figuren 1 en 2) is tijdens het verkennend onderzoek (Schute & Timmerman, 2005) een archeologische vindplaats aangetroffen. Deze is vanwege het ontbreken van

betredingstoestemmingen nog niet nader onderzocht. Indien hier bodemingrepen worden voorzien die dieper reiken dan 30 cm -Mv, dient nog karterend booronderzoek te worden uitgevoerd conform de voor het plangebied vervaardigde verwachtings- en beleidsadvieskaart.

Literatuur

- Burck, P. du**, 1957. Een bodemkartering van het tuinbouwdistrict Geestmerambacht. *De Bodemkartering van Nederland deel XVII/Verslagen van landbouwkundige onderzoeken* No. 63.3. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Diederik, F.**, 2002. 'Schervengericht': een onderzoek naar inheems aardewerk uit de late derde en vierde eeuw in de Kop van Noord-Holland. *AWN-reeks no. 3*. AWN, Amsterdam.
- Gerrets, D.A. & A.H. Schutte**, 2003. Schagen - Plangebied De Hoep Noord. Het archeologisch onderzoek in 2002. *ADC-rapport 179*. Archeologisch Diensten Centrum, Bunschoten.
- Kleinsman, W.B.**, 1981. *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Blad 14 Medemblik - 9 Den Helder (gedeeltelijk) - 10 Sneek (gedeeltelijk) - 15 Stavoren (gedeeltelijk)*. Stichting voor Bodemkartering/Rijks Geologische Dienst, Wageningen/Haarlem.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Provincie Noord-Holland**, 2001. *De Cultuurhistorie van West-Friesland. Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Holland*. Provincie Noord-Holland, Haarlem.
- ROB**, 2005. *Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) versie 2.1*. Ontleend aan <http://www.archis.nl>.
- Rosing, H.**, 1995. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij de kaartbladen Blad 9 West Texel (gedeeltelijk) - 14 West Medemblik, Blad 14 Oost Medemblik - 15 West Stavoren (Noordhollands gedeelte) en Blad 19 West Alkmaar*. DLO-Staring Centrum, Wageningen.
- Schermer, A. & J. Westra**, 1983. Oud-Warmenhuizen op terpen. In: N. Kuiper & V.J. Nobel (red.); *Een kijkje in de geschiedenis van Warmenhuizen* (pag. 28-50). Warmenhuizen.
- Schute, I.A. & R. Timmerman**, 2005. Plangebied Tuitjenhorn-West, gemeente Harenkarspel; een archeologische verwachtings en beleidsadvieskaart. *RAAP-rapport 1103*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Soonius, C.M.**, 1999. Woningbouwlocaties Tuitjenhorn en Warmenhuizen, gemeente Harenkarspel; een Aanvullende Archeologische Inventarisatie. *RAAP-rapport 475*. Stichting RAAP, Amsterdam.
- Tol, A., P. Verhagen, A. Borsboom & M. Verbruggen**, 2004. Prospectief boren; een studie naar de betrouwbaarheid en toepasbaarheid van booronderzoek in de prospectiearcheologie. *RAAP-rapport 1000*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Woltering, P.J., 1983. Een opgraving in Hartendorp. In: N. Kuiper & V.J. Nobel (red.); *Een kijkje in de geschiedenis van Warmenhuizen* (pag. 122-131). Warmenhuizen.

Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1992. *Grote Historische Provincie Atlas Noord-Holland 1849-1859, schaal 1:25.000*. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARCheologisch Informatie Systeem
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
-Mv	beneden maaiveld
RACM	Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten

Verklarende woordenlijst

eerdgrond	Laag met donkere, min of meer rulle grond, met organische en anorganische bestanddelen.
detritus	Bezonken plantenresten.
horizont	Een bodemlaag waarin zich bepaalde bodemkundige processen afspelen.
laklaag	Geprononceerd vegetatieniveau met zwarte kleur en schelpachtige, glanzende breukvlakjes; vaak wordt de term ook gebruikt voor een vegetatieniveau i.h.a.
terp	Door de mens opgeworpen woon- en vluchtheuvel.
vaaggronden	Minerale gronden zonder duidelijke podzol-B-horizont, zonder briklaag en zonder minerale eerdlaag.

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuur 1. Ligging van het plangebied (gearceerd) met ARCHIS-waarnemingen (rood) en AMK-terreinen (blauw) op de IKAW; inzet: ligging in Noord-Holland (ster).

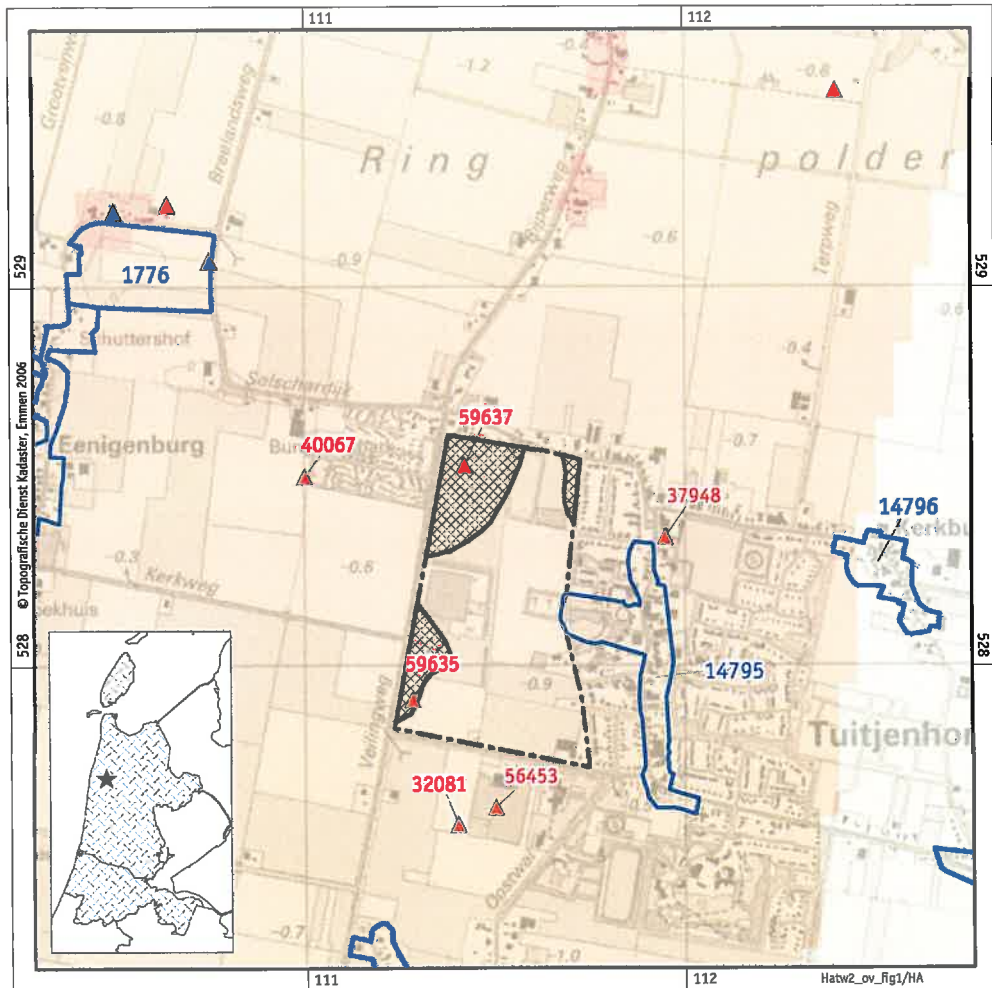
Figuur 2. Archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart (Schute & Timmerman, 2005) met daarop, de tijdens het verkennend (Schute & Timmerman, 2005) en karterend booronderzoek gezette boringen.

Figuur 3. Resultaten onderzoek.

Figuur 4. Advieskaart.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen.

Figuur 1. Ligging van het plangebied (onderbroken lijn) met daarin de onderzoeksgebieden (gearceerd) ARCHIS-waarnemingen (rood) en AMK-terreinen (blauw) op de IKAW; inzet: ligging in Noord-Holland (ster).